

Förster, Josef

[Valtrová, Jana. Středověká setkání s "jinými": modloslužebníci, židé, saraceni a heretici v misionářských zprávách o Asii]

Religio. 2012, vol. 20, iss. 1, pp. 128-129

ISSN 1210-3640 (print); ISSN 2336-4475 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/125407>

Access Date: 04. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

z medzinárodného sympózia v Speyeri v roku 2002. Časovo sa sústredila na obdobie 1000-1500 a tematicky je to pohľad historikov študujúcich dejiny stredoeurópskeho židovstva (Sicília, Španielsko, Provence, Anglicko, severné Francúzske a aškenázske židovstvo). Pokiaľ by som mala spomenúť tematicky špecifické publikácia o živote Židov, odporúčala by som prečítať si od Davida Kraemera *Jewish Eating and Identity through the Ages* (London – New York: Routledge 2008).

Jednotlivé kapitoly, resp. štúdie, recenzovanej knihy prinášajú prehľadové analýzy zvolenej témy dopĺňujúce doterajší obraz o stredovekých Židoch a ich kultúre v Európe. To, čo ma v nich zvlášť zaujalo, sú exkurzy pripojené k niektorým kapitolám, ktoré ich rozširujú. V nich sa nachádza zaujímavý materiál pre prípadné ďalšie štúdium kultúry a dejín Židov, ktorý dáva tejto kolektívnej štúdiu punc originality. Mám na mysli napríklad prekladateľskú prácu Jiriny Šedinovej v Exkurze III. nazvanom „Ze sefardské poezie“ (s. 254-267). Je všeobecne známe, že sefardská poézia preverí schopnosť každého prekladateľa. Publikovaný výsledok dokazuje, že Česká republika má znalkyňu a vynikajúcu prekladateľku sefardskej poézie! Precíznu prácu s hebrejským textom ponúka Exkurz IV. od Lenky Uličnej pod názvom „Staročeské glosy ve spisech ‘Arugat ha-bosem, ‘Or zarua’ a v norimberském Maḥzorú“ (s. 318-331). Nie menej zaujímavý študijný materiál poskytuje Exkurz V. Pavla Sládeka „Qaro, Isserles a Loew o nežidovském víně“ (s. 433-462).

Predpokladám, že od roku 2008 do roku 2011 výskum všetkých autorov už významne pokročil a pripravujú svoje samostatné publikácie. Snáď budú mať väčšie šťastie a nebudú musieť čakať skoro jednu päťročnicu na vydanie svojich prípevkov. Možno sa medzitým rozhodli pre inú formálnu podobu odkazov na strane (pod čiarou), pretože ako slovenský akademický čitateľ zvyknutý najmä na produkciu nakladateľstva Oikúmené som ňou bola trochu zaskočená. Samostatnú „kapitolu“ tvorí prepis hebrejských a arabských slov do našich jazykov. Na rozdiel od Českej republiky sa na

Slovensku, žiaľ, hebrejčina na univerzitách neštuduje, ani nemáme konvenciu o prepise hebrejských výrazov do slovenčiny. Predpokladám preto u slovenských čitateľov napríklad výslovnosť mahzor (i keď písané s bodkou pod h) ako mahzor, nie machzor. Študentom, ktorí si prečítali kapitolu o Šlomo ibn Gabirolovi, som vysvetlila rozdiel medzi prepisom hebrejských výrazov do češtiny a ich výslovnosťou. Spoločne čakáme na ďalšie zaujímavé publikácie o kultúre a dejinách Židov.

MÁRIA MIČANINOVÁ

Jana Valtrová, Středověká setkání s „jinými“: Modloslužebníci, židé, saraceni a heretici v misionářských zprávách o Asii,

**Praha: Argo 2011, 212 s.
ISBN 978-80-257-0399-1.**

Knihy Jany Valtrové *Středověká setkání s „jinými“* tematicky navazuje na niekoľko podobných zaměřených prací z posledních let věnovaných blízkým či vzdáleným „jiným“, avšak v následujícím, raně novověkém období. Jmenujme například publikaci Lucie Storchové o konstrukci alterity v humanistických cestopisech (Lucie Storchová [ed.], *Mezi houfy lotrův se pustiti: České cestopisy o Egyptě 15.-17. století*, Praha: Set Out 2005), monografii Tomáše Rataje, který zpracoval obraz Turka v českém písemnictví v období 16.-18. století (Tomáš Rataj, *České země ve stínu půlměsíce: Obraz Turka v raně novověké literatuře z českých zemí*, Praha: Scriptorium 2002), popřípadě i knihu Jaroslavy Kašparové o reflexi obyvatel českých zemí očima románského světa (Jaroslava Kašparová, *České země a jejich obyvatelé očima románského světa 16.-17. století*, České Budějovice: Veduta 2010).

Monografie Jany Valtrové je výsledkem dlouholeté systematické badatelské práce na tomto poli. Klade si za cíl poznání konstrukce obrazů „jiných“, tedy obyvatel Asie – příslušníků mnoha různých náboženství či jejich denominací v dílech vybraných středověkých misionářů z období od poloviny 13. do poloviny 14. století (stranou však nezůstává a nemůže zůstat jediná výjimka – cestopis slavného benátského kupce Marka Pola). Bájný svět Východu se díky těmto učeným mužům pro Evropu značně proměnil. Dosavadní tradice vědění o Východě byla empirií oslabována a reinterpretována a zprávy musíme chápat nikoliv jako založené pouze na bájně tradici evropské, ale i na míšení lokálních tradic obyvatel Asie. Misionáři byli velkými muži víry, učenci a objeviteli nejen ve smyslu zeměpisném, ale i v rovině duchovní, tedy původci pozvolné proměny tehdejšího tradičního myšlení ovlivněného bájemi o slavné říši krále Jana, o nejrůznějších monstrech a pozemském ráji na Východě.

Z komplexně pojaté monografie nám před očima rovněž vyvstává poměrně zřetelný obraz světa středověkého misionáře, příslušníka některého mendikantského řádu, jenž je svými charakteristikami poněkud odlišný od svého o několik staletí mladšího, raně novověkého spolubratra, který v dalekých končinách již nepotřeboval tlumočnický a jehož komunikace s jinověrci či příslušníky křesťanských denominací nebyla díky předchozímu jazykovému studiu zakončenému zkouškami v řádových kolejích nijak zvlášť obtížná. V tomto pozdějším období je možné na příkladu našich františkánských misionářů potvrdit i shodné rysy jako například postřeh o výrazné roli mučednictví u františkánů. Tendenci k negativnímu postoji misionářů k příslušníkům konkurenčních křesťanských denominací v Asii – nestoriánům či arménským křesťanům – je možné porovnat s poměrem našich františkánů ke koptům v Egyptě 18. století, kterým se dostalo také nepřilíhlivého hodnocení ve srovnání s většinovými muslimy. Autorka však zpochybňuje černobílé vidění, jakož i samotný pojem „nestoriáni“, ve středověkém i moderním diskurzu. Na první pohled velmi negativní vztah k nim ze stra-

ny misionářů problematizuje stejně jako dosavadní teoretické výklady tohoto fenoménu, s nimiž polemizuje. Tam, kde se při vymezení obecnějšího problému patřičných dokladů nedostává nebo je jejich význam jakkoli zastřen, autorka konstruuje vlastní hypotézy, které vyznívají velmi přesvědčivě pro schopnost hlubokého kritického úsudku založeného na vynikající znalosti problematiky získané studiem širokého okruhu religionistické literatury.

Práce je vystavěna na promyšlené metodologii, zejména v terminologické rovině religionistického rázu (odmítnutí nevhodných termínů „saracén“, „pohan“, „modlár“, „nestorián“ v moderní odborné literatuře). Vyznačuje se maximálním úsilím o skutečně kritické bádání, jehož výsledkem je zprostředkování autentických představ středověkých misionářů. Autorka v úvodu knihy správně upozorňuje na to, že s pojmovým aparátem je v některých případech nutno nakládat velmi opatrně, a zpochybňuje platnost nejen konkrétních moderních typologií náboženství v Asii (buddhismus, hinduismus aj.), jejichž přenesení do středověkého období by bylo zjevným anachronismem, ale opatrně přistupuje i k samotnému pojmu „náboženství“. Autorčina ostražitost je zjevná i při posuzování obsahu dochovaných zpráv, jejichž původní smysl byl (de)formován mnoha vlivy, jako jsou různé rukopisné verze téže zprávy, vícero autorských rovin v rámci jedné zprávy, posunutí významu vlivem moderních překladů či pozměnění zpráv plynoucích z aktuálních nábožensko-politických potřeb.

Svou vyzrálou monografií (přestože jde o prvotinu) autorka poukázala na úskalí a limity popisu neznámého ve středověkém misionářském diskurzu a nabídla interpretační klíč k dešifrování dobových představ o „jiných“. Její knihu, přesahující svým tématem domácí rámec, by bylo záslužné vydat i v anglické mutaci.

JOSEF FÖRSTER